

تبیین مدیریت و رهبری کلاس در توسط معلم در مقطع ابتدایی

امیررضا بهرامیان

دانشجوی کارشناسی پیوسته علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان.

Amirrezabhr79@gmail.com

چکیده

درباره مدیریت کلاس درس که همانند مدیریت سایر موقعیت های اجتماعی، مستلزم داشتن مهارت در کارکردهای چون طراحی سازماندهی، رهبری نظارت کنترل و ارزشیابی است. توجه به این وظایف و انجام درست آن، کلاس درس و محیط آموزشی را برای دانش آموزان موثر و لذت بخش خواهد کرد. موضوعاتی که در رابطه با مدیریت کلاس مطرح میشود، اعم از نظم و کنترل و هدایت فعالیتهای، انواع فعالیتهای آموزشی، عوامل تاثیر گذار خارج از مدرسه بر رفتار دانش آموزان، انواع رفتارهای مشکل آفرین و راهبردهای مدیریتی لازم جهت کنترل و اصلاح رفتارهای نامطلوب، تمایلات و گرایش های شخصی معلم در رابطه با دانش آموزان و تنوع و انعطاف پذیری در اجرای روش های آموزش است. یکی از عواملی که در امر آموزش و تعلیم و تربیت همواره حائز اهمیت بوده و هست، محیطی است که در آن فرآیند یادگیری و آموزش انجام می شود.

واژگان کلیدی: رهبری، مدیریت، ابتدایی، معلم، دانش آموزان.

مقدمه

معلمان غالباً همانطور رفتار می کنند که معلمانشان با آنها رفتار می کردند و این کار اشتباه است. اگر این رفتار ادامه داشته باشد، دانش آموزان به صورت انفعالی تربیت می شوند و معلمان باید این را بدانند که اگر واقعاً خیر و صلاح دانش آموزان را می خواهند؛ به جای اینکه به آنها ماهی بدهند، ماهی گیری را یادشان بدهند و یا به تعبیر دیگر از شهید مطهری: (من ستایشگر معلمی هستم که اندیشیدن را به من آموخت، نه اندیشه ها را). مطالعات نشان می دهد که برنامه در هر نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی به عنوان مهم ترین شاخص توفیق فعالیت های علمی و آموزشی محسوب می شود. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی برخوردار است. معلم نقش تسهیل کننده امر آموزش و یادگیری را به عهده دارد در این بین او میتواند علاوه بر موفقیت در امر یادگیری با مدیریت صحیح کلاس به ایجاد الگوهای رفتاری مناسب و تکامل شخصیت دانش آموزان نائل شود (مردمی، کریم، محسنی، منصوره، ۱۳۹۴).

مدرسه نهادی اجتماعی است و نمایانگر فرهنگ خاص جوامع مختلف است که به کودک جهان بینی، عادات و رسوم، مهارت ها و دانش معینی را منتقل میکند. وقتی برای اولین بار در فضای تازه ای قدم بر می دارید مجموعه عوامل موجود در آن محل، تاثیراتی خواهند داشت که یا علاقمند به مراجعه مجدد به آن محل می شوید و در جستجوی حرف های تازه برای زندگی به زوایای آن دقت می کنید (حسین چاری، مسعود، خیر، محمد، ۱۳۸۱).

از آنجایی که کلاس محیطی پویا و سیال است و تصمیمات آن در جهت مدیریت کلاس جهانی و در لحظه اهمیت دارد که هر معلمی جهت برخورد با مسائل خاص کلاس خود و جلوگیری از حاد شدن مسائل راهکارهایی را برای مدیریت و رفع تنش به کار برد و با تبحر خاص مسائل را فیصله دهد. هدف ما از انجام این پژوهش بررسی مولفه های مدیریت کلاس درس و رابطه بین آنها

و ناسازگاری در دانش آموزان می باشد. چرا که مدیریت کلاس در امر آموزش و تدریس و فرآیند یادهی و یادگیری بسیار پر اهمیت و تاثیر گذار می باشد (طاهری، ژاله، ۱۳۸۹).

مدیریت کلاسی عبارت است از هنر به کار بردن دانش تخصصی و بهره گیری از مهارت های کلاس داری در هدایت دانش آموزان به سوی اهداف مورد نیاز و جامعه. نحوه مدیریت صحیح کلاس در ایجاد یک پل ارتباطی بین دانش آموزان و موضوع درسی کمک می کند. معلمان را نیز قادر می سازد که موضوع درسی را به شاگردان خویش تفهیم کنند. برعکس ارتباط سطحی و ضعیف میان معلم و دانش آموز موجب می شود که حتی یادگیری مطالب ساده نیز میسر نباشد (دهستانی اردکانی، محمد، ۱۳۹۵).

نتایج مطالعه اکبری و مراد خانی نیز (۱۳۸۸) نشان داد که معلمان باتجربه (با بیش از سه سال سابقه تدریس) در مقایسه با معلمان کم تجربه به طور معنادار از خودکارآمدی بالاتری در زمینه های کلی مشارکت دانش آموزان، اداره کلاس، و استراتژی های آموزشی برخوردار بودند. بنابراین مطالعات نشان میدهد که ویژگیهایی مانند تحصیلات و سابقه کاری معلم بر تدریس وی موثر است. با توجه به موارد بالا کیفیت تدریس، زمان و فرصت فراهم شده برای یادگیری زیرمجموعه تدریس معلم است که میتواند متاثر از ویژگیهای معلم و تاثیرگذار بر عملکرد دانشآموزان باشد. از اینرو پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش تدریس در یادگیری به بررسی مدلی پرداخت که در آن نقش واسطه های فرصت یادگیری، زمان یادگیری و کیفیت تدریس (با دو بعد وضوح تدریس و رفتار معلم) در قدرت پیش بینی کنندگی ویژگیهای معلم (تحصیلات و سابقه کاری معلم) برای یادگیری انجام محاسبات و حل مسایل دانش آموزان مورد تحلیل قرار گرفت. والدین میتوانند با حضور فعال و مسئولیت مدارانه در جریان آموزش فرزند خود، دریافت حمایت های لازم از طرف مدرسه و معلم در مورد انجام وظایف و کاربرد عملی راهبردها، انجام هماهنگی های لازم با معلم در صورت بحث در مورد مسائل مختلف کودک خود، حرکت در جهت تکمیل نقش معلم در آموزش فرزند خود، استفاده از راهبردهای حل مساله فعال برای مقابله با مسائل موجود در ارزیابی، آموزش و خدمات توانبخشی برای فرزند خود نقش فعال و کارآمدی داشته باشند. (مارتون و تانیک، ۲۰۱۴)

نتایج به دست آمده از پژوهشی تحت عنوان «بررسی رابطه دانش مدیریت کلاس و خستگی عاطفی با نقش تعدیل گری خلاقیت» عبارت اند از: اینکه دانش مدیریت کلاس با خستگی عاطفی معلمان ارتباط منفی و معناداری داشته است. دانش مدیریت کلاس معلمان کمی بالاتر از حد متوسط است و معلمان بیش از سبک مدیریت آموزش برای مدیریت کلاس استفاده میکنند. به علاوه مدیریت کلاس برای دانش آموزان در گروه های مختلف بسیار مهم است به این دلیل که مدیریت موثر کلاس پیش بینی کننده قوی برای نتایج تحصیلی دانش آموزان است. علاوه بر این نتایج نشان داد مدیریت کلاس درس با پیامدهای غیر شناختی مانند انگیزه و علاقه دانش آموزان به مدرسه و رضایت آنها ارتباط دارد و میتواند منجر به روابط بهتر معلم با دانش آموز شود (صفری زاده، صغری و علیدادی، فرامرز، ۱۳۹۹).

موفقیت هر نظام آموزشی در حد تعیین کننده ای به دانش و مهارت های حرفه ای معلم بستگی دارد. در نظر ژاپنی ها شایستگی هر نظام به اندازه شایستگی معلمان آن است. از این رو، می توان گفت معلم بهترین عضو نظام آموزشی در فرآیند یاددهی-یادگیری، معمار اصلی نظام آموزشی است. جهان به سرعت دگرگون می شود و معلمان نیز باید مانند سایر گروه های حرفه ای با این واقعیت رو به رو شوند که آموزش های اولیه آنان در جهان امروز چندان مفید نخواهد بود و آنان باید در سراسر عمر خود دانش خود را روزآمد کنند (دانش پژوه، ۱۳۸۲، ص ۱۳۸). از عوامل متعدد و ممکن تعیین کننده وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، ساده ترین آن یعنی شکل پدر با علم به این که دلیل محکمی برای انتخاب آن وجود ندارد اما به سبب سهولت قابلیت کاربرد آن در همه کشورها به عنوان شاخص اصلی تعیین کننده ی وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده انتخاب شد.

پژوهشگران در نتیجه تحقیق دریافته اند افرادی که به خانواده های نیازمند و محله های فقیرنشین تعلق دارند غالباً از لحاظ یادگیری و پیشرفتهای درسی از خانواده های طبق متوسط وضع پائین تری داشته اند. کودکان ونوجوانان خانواده های مرفه و ثروتمند برایشان دشوار است که از حال و روز کودکان نیازمند و فقیر آگاهی یابد. این کودکان فقیر که از غذا و لباس کافی و مناسب و مسکن شایسته ای برخوردار نیستند کمتر به دانش اندوزی و پیشرفتهای درسی علاقه نشان میدهند. بسیاری از آنان تکالیف خود را به خوبی انجام نمیدهند و به درس و سخنان معلم کمتر توجه میکنند. بیشتر پرخاشگر و کینه توزند و برای تحصیل و یادگیری دارای انگیزه کمتری هستند.

بیان مسئله

نهاد آموزش و پرورش یکی از بزرگترین تولیدکنندگان اطلاعات و بی تردید عمده ترین مصرف کننده و ذخیره کننده اطلاعات و دانایی محسوب میگردد، این مهم در کشور ما به علت توسعه کمی آموزش و پرورش و توجه به مؤلفه های دینی و ملی از گستردگی و ارزش بالاتری برخوردار است. امروزه، دانایی، مهمترین شاخص توسعه یافتگی و بالاترین ثروت ملی محسوب میشود. یعنی اگر روزی منابع مادی و فیزیکی، منابع اصلی توسعه و پیشرفت ملت ها و کشورها محسوب می- شدند؛ امروزه میزان سواد و دانش، وجود پژوهشگران، اندیشمندان و به طور کلی شاخصه ای بهره وری از فناوری و اندیشه انسانی، نماد اصلی رشد و یا عقب ماندگی ملت ها و کشورها به حساب می آیند. مدیریت کلاس درس از سوی معلم برای ایجاد نظم و انضباط، مطلوب کردن تدریس و ایجاد یادگیری در دانش آموزان کلاس درس، انجام می گیرد. چنانچه مدیریت کلاس به خوبی انجام نگیرد، فرآیند تدریس و یادگیری با مشکل مواجه خواهد شد (بنی محسنی، حمیدرضا و پویا، نرگس، ۱۳۹۸). اگر یادگیری را هدف کلاسهای درس و آموزش را وسیله نیل به این هدف فرض نماییم. بی تردید مدیریت کلاس موثر بستری است که در آن برنامه های آموزشی معلم، دانش آموزان را در رسیدن و یادگیری یاری می دهد. با این وجود کلاسهای درس محیط های عاری از مشکلات انضباطی نیستند و زمان و انرژی زیادی از هر معلمی صرف برخورد با بی انضباطی های فراگیر میشود. مدیریت مناسب کلاس توسط معلمان اولین نقطه شروع هر فعالیت یاد دهی و یادگیری محسوب می-شود جباری فر، تقی. و دیگران، ۱۳۹۴).

الزامات زندگی آینده بشر اقتضا دارد تا محصولات نظام آموزشی آن با فناوری جدید آشنا شوند و اگر قرار باشد، گامی فراتر از آشنایی برداشته شود، می-بایست فرصت های کافی برای تمرین و مهارت اندوزی را در اختیار دانش آموزان قرار دهد. فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، منبعی با ارزش برای تولید دانش، بستری مناسب برای انتقال محتوا و ابزاری توانمند برای ایجاد تعامل در فرآیند یاددهی - یادگیری در کلاس درس می-باشد (همان).

بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهشی تحت عنوان «اثر بخشی آموزش مدیریت خشم بر ناسازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر مقطع دبیرستان شهر رشت» معلوم شده است که آموزش مدیریت خشم بر ناسازگاری دانش آموزان دختر موثر بوده است. بررسی ها نشان داده اند که خشم و مهار نشده سازگاری افراد را با خطر جدی رو به رو میکند میتواند افراد را از پیشرفت و کارکرد بهینه بازدارد. این رو مداخله های مدیریت خشم بر کاهش شدت طول دوره و فراوانی بیان خشم همراه با کمک بروز پاسخهای سازگاران به مسائل میان فردی تاکید دارند. با توجه به روابط متقابل ای که میان متغیرهای خشم و ناسازگاری دیده میشود از آموزش مدیریت خشم به عنوان تدبیری برای کاهش ناسازگاری بهره گرفته می شود (سروران، مهرام، ۱۳۹۴).

در پژوهشی تحت عنوان «اثر بخشی آموزش گروهی حل مسئله بر کاهش خصومت و طرحواره های ناسازگار دانش آموزان ابتدایی» بیان شد که آموزش مهارت های حل مسئله بر کاهش خصومت اثر گذار است. آموزش مهارتهای حل مسئله میتواند خصومت و ناسازگاری را کاهش دهد و روشهای درمانی موثری برای کاهش میزان خصومت و ناسازگاری افراد باشد در تبیین این یافته ها

می توان گفت وقتی فردی بتواند با توانایی مهارت حل مسئله مشکلات جاری زندگی خویش را با موفقیت پشت سر بگذارد هیجان مثبتی در تولید میشود که احساس رضایتمندی و افزایش اعتماد به نفس را برای او به دنبال دارد که خود بستری برای عمده ترین پیش بایست های بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی در چهار محور رفع محدودیت ها و ایجاد فرصت های نوین در عرصه های مختلف، تغییر شیوه های تدریس و یادگیری و حرکت به سوی یادگیری فعال، کاهش فقر اطلاعاتی و رفع عواقب جبران ناپذیر آن و تربیت نیروی انسانی متناسب با نیازهای عصر دانش و اطلاعات دسته بندی می-شوند. عمده ترین موانع بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی در دو محور، موانع درون نظام آموزشی (شامل زیر بخش های موانع ناشی از معلم، مدیریت مدرسه، تجهیزات مدرسه، نگرشها و باورها، جو سازمانی مدارس، مشکلات عمومی آموزش و پرورش) و موانع محیطی (شامل پدیده مدرکگرایی، عدم تخصص های مرتبط با کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش به ویژه تهیه محتوای آموزشی مناسب و نرم افزارهای لازم، متفاوت بودن نرم افزارهای رایانه ای آموزشی موجود در دنیا با زبان فارسی، ناکارآمدی شبکه و تجهیزات مخابراتی کشور در تأمین ارتباط آسان، ارزان، مطمئن و ایمن) قابل بحث می باشند (رضایی، حبیب اله، ۱۳۹۴).

پیشینه تحقیق

4 در واقع محیط مدرسه با مدیریت آموزش مدارس، که مدارس را به عنوان یک سازمان رسمی در نظر می گیرد مرتبط است. بنابراین این محیط، با گروه های اجتماعی در زمینه اهداف، نتایج نقش ها، ساختار سازمانی، نظام های پاداش، فعالیت های مشارکتی و ارتباط اولیا و مربیان شبیه می باشد. سالیانی است که فضای مدرسه به عنوان جنبه مهم و اساسی هر مدرسه مورد بررسی قرار گرفته است. علاوه بر آن محیط بستری برای شکل گیری بسیاری از ویژگی های رفتاری است و به عبارت دیگر، بسیاری از عواطف، عادات، سلیق و حتی طرز نگرش ها، نشست ها و برخاست ها به گونه ای شگرف از محیط تأثیر می پذیرد. دانش آموزان پس از محیط مسکونی خود بیشترین ساعات روز را در واحدهای آموزشی سپری می کنند و با توجه به نقش اساسی آموزش در فرآیند شکل دهی به فرهنگ جامعه، لازم است علاوه بر اهمیت دادن به فرآیند آموزش به ایجاد محیط مطلوب که شوق و انگیزه را نسبت به فرآیند یاددهی و یادگیری در دانش آموزان ایجاد کند توجه کافی و وافی داشت (مروج نیا، زهرا و صفری نیا، مجید، ۱۳۹۹).

حجم بالای اطلاعات علمی- آموزشی ارائه شده و قابل دسترس در هزارها پایگاه اینترنتی، بهره گیری از عکس و تصویر، نقاشی متحرک، فیلم و فایل های صوتی و دیگر رسانه ها آن هم در فضایی تعاملی، در کنار ارائه مقاله های علمی- پژوهشی فراوانی که در نشریات معتبر در زمینه استفاده بهینه از این امکانات منتشر شده است، همچنین برگزاری همایشهای ملی، منطقه ای و بین المللی حقیقی یا مجازی در زمینه استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش، گویای آغاز پدیده های نو در آموزش این شاخه مهم علم تجربی است. رویدادی که پژوهشگران این عرصه از آن با عنوان «جهانی شدن آموزش» یاد می-کنند. معلمان به جای تقلید و تبعیت از برنامه ها و الگوهای آموزشی بیگانگان، باید تلاش کنند جهش خلاقانه ای در نهاد آموزش و پرورش به وجود آورند. در سال های اخیر، برخی از کشورهای مسلمان در حال توسعه، با استفاده از نوآوری های آموزشی نظیر تلفیق رشته های درسی به رهگیری از علم و فناوری، توسعه پژوهش در آموزش، ایجاد مدارس هوشمند و مجازی، توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدرسه ها و ... توانسته اند، بسیاری از موانع را بردارند و از آموزش و پرورش پیشرفته برخوردار شوند. نتیجه تجربیات این کشورها نشان می-دهد که در امر آموزش، تغییر نگرش معلمان، بسیار مؤثرتر از توسعه ابزارهای جدید آموزشی است. به دیگر سخن، تحوّل در آموزش و پرورش باید از معلم و کلاس درس شروع شود.

تعلیم و تربیت در دنیای امروز مفهومی متفاوت با گذشته دارد، هرگز نمیتوان با طرز تلقی گذشته و سوگیری های قدیمی به

دانش آموزان و تربیت آنها نگرینست. بنابراین، یکی از ضروریترین تحولات در نظامهای آموزشی، تحول در نگرش و نحوه تدریس معلمان و مدیران اجرایی نظام آموزشی است. برای دستیابی به چنین تحولی معلمان باید دانش و بینشی صحیح از نظریه ها و راهبردهای مختلف و جدید آموزشی داشته باشند.

مهمترین فعالیتهای آموزشی و تربیتی توسط معلم و در کلاس درس صورت میگیرد، شکل دادن به هر فرایند آموزشی مستلزم بهره گیری از روشهای مخصوص آن میباشد تا راه رسیدن به اهداف هموارتر شود. روش تدریس از مهم ترین عناصری است که در تحقق هدف های آموزشی به طور فزایندهای مؤثر میباشد. مدارس باید توانایی تفکر منطقی و خلاق دانش آموزان را در آنچه می-بینند، میشنوند و میخوانند پرورش دهند. دانش آموزان باید بیاموزند و بتوانند که معمار آموزش و پرورش خود باشند. صاحب نظران جدید تعلیم و تربیت، بر این باورند که معلم باید روش یادگیری را به دانش آموز بیاموزد نه اینکه صرفاً به انتقال فرمولها و معلومات اکتفا کند. معلم باید دانش آموز را کمک کند تا خود تجربه کند و از طریق تجارب خود مطالب را فراگیرد، لذا توجه به کیفیت و شیوه تدریس معلمان باید امر بسیار ضروری و جدی تلقی شود و برنامه ریزان و مسئولان موظفند که فرصتهای لازم برای آشنایی هر چه بیشتر معلمان با روشها و الگوهای جدید و خلاق تدریس را فراهم نموده، و شرایط و امکانات را برای اجرای موفقیت آمیز این روش ها آماده نمایند.

تفاوت های فردی، درجه تندرستی و سلامتی، سطح رشد جسمی حرکتی، میزان بهره هوشی، نوع جنسیت، نوع محیطی که در آن پرورش یافته اند، وضعیت اجتماعی و اقتصادی عامل جغرافیایی، میزان اوقات فراغت و وضعیت وسایل و امکانات بازی. از جمله فواید انجام بازی های گروهی در کودکان تلاش آن ها برای نشان دادن یک وجه تمایز میان خود با همسالانشان است. کودکان در بازی گروهی با دوستان خود سعی می کنند به رقابت با یکدیگر بپردازند. عامل رقابت خود باعث بروز خلاقیت در بازی خواهد شد. شرکت کردن در بازی های گروهی توام با یادگیری نکات آموزنده ای برای کودکان است. کودکان یاد می-گیرند که مثل زنجیره به هم متصل هستند و رویکرد هر یک از اعضا بر دیگر همبازی هایش تاثیر می گزارد و باید آن را بپذیرند. یاد می گیرند که باید به نقطه نظرات دیگر اعضا توجه کنند و نکته های جدید را یاد بگیرند. معلم، کلیدی ترین و موثرترین عامل و عنصر نظام تعلیم و تربیت است؛ به گونه ای که توفیق یا شکست برنامه ها و فعالیت های آموزشی و پرورشی این نظام، مستقیم یا غیر مستقیم معطوف به معلمان آن می باشد. اهمیت، جایگاه و نقش معلم در تعلیم و تربیت تا حدی است که می توان گفت معلم، کارایی و کفایت او، آیینی تمام نمای کفایت و کارایی هر نظام آموزش و پرورش و پرورش می باشد و مهم ترین وسیله رسیدن جامعه به غایات و هدف های آموزش و پرورش، معلم صاحب صلاحیت است (رئوف، ۱۳۷۹؛ تقی پور ظهیر، ۱۳۸۱). باید توجه داشت که هر دانش آموز نسخه بی نظیر عالم خلقت است، پس داشتن نگاهی موشکافانه به شخصیت و منش دانش آموزان سبب می شود که هر یک را همچون جهانی ناشناخته و نسخه ای متفاوت در عالم هستی بدانیم و به تفاوت های فردی آنها توجه نماییم. لذا این مهم یکی از اصولی است که هر معلم باید بدان توجه داشته باشد.

مسلط بودن و استفاده از روش های یادگیری مختلف در حین تدریس نیز می تواند در تعمیق یادگیری دانش آموزان موثر باشد. مثلاً اگر روش پرسش و پاسخ با طرح پرسش های هنرمندانه، هدفمند، منطقی، واضح و روشن مبتنی بر زمینه های علمی شاگردان، واگرا و برانگیزاننده از سوی معلم همراه شود، می تواند به پرورش و تقویت قدرت تفکر، استدلال و اظهار نظر، تفکر انتقادی، خلاقیت، اعتماد به نفس و انگیزه ی مطالعه و تحقیق در دانش آموزان کمک نماید (جاودانی، ۱۳۹۱، ص ۴۹).

بحث و نتیجه گیری

سرعتی که دانش آموز در تکمیل پایه ها و درجات گوناگون دارد و بر حسب مقدارش، پیش افتادگی و سرعت یا عقب ماندگی وی اندازه گیری می شود (بیابانگرد، به نقل از مرادی، ۱۳۸۷) پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخص های مهم در

ارزشیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش ها در این نظام در واقع تلاش برای جامه عمل پوشاندن به این امر تلقی می شود. به طور اعم کل جامعه و به طور اخص نظام آموزش و پرورش نسبت به سرنوشت کودکان، رشد و تکامل موفقیت آمیز آنان و جایگاه آنها در جامعه علاقه مند و نگران است و انتظار دارد دانش آموزان در جوانب گوناگون، اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی ها و نیز در ابعاد عاطفی و شخصیتی، آنچنان که باید پیشرفت و تعالی یابند (پورشافعی، به نقل از مرادی ۱۳۹۲). خانواده از نهادهای مهم و بنیادی جامعه است که نقش اساسی در زندگی فرد و جامعه دارد. امری غیر قابل تردید است. اگر چه فرزند از جامعه و اجتماعی، اهمیت خانواده در حکم نهادی ولی بیشتر تحت تاثیر خانواده است. تاثیر خانواده در کودک و نقشه ای مهم همسالان تاثیر می گیرد، آن در جنبه های سازندگی، فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی و غیره بسیار مهم و عظیم است (قائمی، ۱۳۸۰). تاثیر خانواده در رشد همه جانبه کودک از لحظه تولد آغاز و با قدرت و فراگیری خاصی آشکار میشود و در سراسر زندگی باقی می ماند. روابط صحیح و متعادل والدین و فرزندان یکی از عوامل اثر در سلامت و بهداشت روانی آنان است. تحقیقات نشان می دهد که در میان عوامل گوناگونی مؤثر تاثیر متقابل کودک و والدین و که در پرورش و شخصیت سالم در کودکان و نوجوانان مؤثرند. (نوابی نژاد، ۱۳۸۰)

نحوه برخورد و ارتباط والدین و کودک از مهمترین و بنیادین عوامل محسوب میشود هر خانواده شیوه های خاص را در تربیت فردی و اجتماعی فرزندان خویش به کار می گیرد. این متاثر از عوامل گوناگون مانند عوامل فرهنگی، شیوه ها که شیوه های فرزندپروری نامیده می شوند. ه طور کلی میتوان گفت باورهای فراشناختی و به طور خاص باور فراشناختی کنترلناپذیری و خطر از طریق تاثیر بر انتخاب راهبرد مقابلهای و ادراک فرد از تواناییهای خود با تداوم آسیبشناسی روانی ارتباط دارند. به لحاظ کاربرد بالینی این یافته ها نشان میدهد که میتوان به دانش آموزان آموزش داد باورهای فراشناختی خود را تغییر داده و در نتیجه از سلامت عمومی و روانی بیشتری برخوردار شوند. در این پژوهش جمعیت مورد بررسی، دانش آموزان رشته ی روانشناسی و مشاوره بوده است و تعمیم آن به جمعیت های دیگر با محدودیت رو به رو است و پیشنهاد میشود بررسی های مشابه با نمونه ی بزرگتر و در جمعیت های دیگر نیز انجام گیرد. اثر خانواده فراتر از فرهنگ جامعه، دنیای کار، دوستان نزدیک و امثال آنهاست. رابطه والدین یا شیوه فرزندپروری، در گذر از اعمالی است که اهداف گوناگونی از قبیل تربیت اخلاقی و روانی، شناسایی رشد و پیشرفت استعداد های فرزندان، آموزش مهارت ها، آشنا کردن با قوانین و هنجارهای جامعه را در برمی گیرد. در واقع فرزندان مثل همه انسان ها دارای شخصیت و هویت بوده و خود نیز سعی می کنند تا با مدل ها و سمبل هایی خود را هماهنگ کنند، یعنی هم مثل برخی اشخاص شوند و هم در نهایت دارای یک ویژگی منحصر به فرد باشند. به عبارتی خود را در دیگری حل کردن، یادگیری را در خود بوجود آوردن که با این فعالیت صاحب شخصیت یا هویت می شوند. توجه به فضای آموزشی به عنوان محیطی که سهم بسزایی در فرآیند رشد دانش آموز و مراحل مختلف زندگی او ایفا می کند بسیار حائز اهمیت است، همان گونه که روانشناسان در بررسی مسائل آموزشی همواره عوامل گوناگون چون خانواده، معلم، روش تدریس، کتب درسی، مدیریت آموزشی و ... را به عنوان عوامل مؤثر در فرآیند تحصیلی مورد تاکید قرار می دهند. محیط فیزیکی آموزشی دانش آموز نیز به عنوان عاملی زنده و پویا در کیفیت فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموز مؤثر می دانند. عواملی چون رنگ، نور، متریال و نحوه چیدمان فضاها در کنار هم از جمله مواردی است که در طراحی محیط های یادگیری باید بدان ها توجه شود لازم به ذکر است اشخاص و اشیا هم به صورت نیروی بازدارنده و هم به صورت عامل تسهیل کننده در مرحله ی یادگیری عمل کنند، مدرسه و فضای آموزشی فقط دیوار، اتاق و اشیای بی روح نیستند بلکه فضا عرصه ای است که هر بخش آن برای دانش آموز پیامی دارد و هر کدام یک فرهنگ هستند و توجه به این فرهنگ اهداف تعلیم و تربیت را تشکیل می دهند.

مجموعه مدرسه نه تنها مکانی برای فراگیری مطالب درسی است بلکه جایی است که در آن دانش آموزان تجارب و مهارت های اجتماعی را تقویت کرده و احساس خودمختاری، سازگاری فردی و ابراز وجود (جرئت ورزی) خود را توسعه می دهند. یکی از این عوامل که بر کیفیت زندگی تحصیلی و سازگاری دانش آموزان اثرگذار باشد مشارکت و درگیری تحصیلی والدین بر نحوه عملکرد دانش آموزان در مدرسه می باشد.

آموزش مهارت های زندگی لازم برای کودکان و نوجوانان همواره به عنوان یکی از اهداف عالی نظام رسمی تعلیم و تربیت بوده است چرا که رشد و تحول در سایه آموزش این مهارت های حاصل شده و موجب سازگاری و برقراری ارتباط سالم و صحیح کودکان و نوجوانان با اطرافیان می گردد.

همچنین فراگیران میتوانند برای رسیدن به اهداف مورد نظرشان، مسیرهای یادگیری انفرادی ایجاد کنند، مطابق با سرعت خود پیش بروند و به اندازهی نیازشان اطلاعات اضافی بازیابی کنند. در واقع آموزش سنتی، تبدیل به کشف اطلاعات شده است. در این رویکرد برای ارائهی محتوا، از عناصر اطلاعاتی با فرمتهای متفاوت نظیر متن، ویدیو، صدا، انیمیشن، گرافیک و محیط های مجازی یا شبیه سازی شده استفاده می نماید. کامپیوتر نه تنها در ضمن فرآیند یادگیری بازخورد فوری فراهم می آورد، بلکه بازخورد فوری از نتایج یادگیری، برای یادگیرنده و معلم نیز تدارک میبندد. بسته به اینکه دانش آموزان چگونه عمل می کنند، معلم میتواند بفهمد که مواد آموزشی به درستی کارشان را انجام میدهند یا نه و بر اساس نتایج به دست آمده اصلاحات لازم را در مواد آموزشی به عمل آورد. در سال های اخیر در خصوص تأثیر آموزش الکترونیکی و انواع آن بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مطالعات گستردهای انجام شده است. در بین تحقیقات خارجی و خارجی، همگی مؤید این مطلب است که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس موجب بهبود عملکرد دانش آموزان و ایجاد یادگیری پایدارتر در آنان می شود.

به دلیل ارتباط مستقیم معلم و دانش آموز و تأثیر آن بر جو روانی کلاس، اگر معلم با ناهنجاری رفتاری فراگیران روبه رو شود، قطعاً بر مدیریت او در کلاس تأثیر خواهد داشت و گاهی اوقات جو روانی کلاس تأثیر پذیرفته و عملاً آموزش با چالش برخورد خواهد کرد. یکی از دلایل وجود ناهنجاری در کلاس آشنا نبودن معلم با روحیات سنی دانش آموزان است، پس آموزش خصوصیات و روحیات با توجه به اقتضای سن و گروه سنی مخاطره آمیز معلم قطعاً بی تأثیر نخواهد بود. همچنین معلم باید به طریقی عمل کند که اشتیاق دانش آموزان را افزایش دهد و آگاهی و جدیت معلم در کنترل کلاس هرچند اگر سخت باشد ولی به روش صحیح انجام شود. رفتار بهنجار دانش آموزان را در کلاس در پی خواهد داشت.

تعلیم و تربیت در دنیای امروز مفهومی متفاوت با گذشته دارد و ضروری است برای ایجاد تحول در نظام آموزشی، علاوه بر ایجاد تحول در خرده سیستم های مختلف، در نگرش و تدریس معلمان نیز تحولاتی ایجاد شود. برای دستیابی به چنین تحولی معلمان باید دانش و بینشی صحیح از نظریه ها و راهبردهای مختلف و جدید آموزشی داشته باشند. بسیاری از صاحب نظران تربیتی مثل و سیراتینک گودلد معتقدند که فقر تفکر دانش آموزان در نتیجه حاکمیت روشهای سنتی در مدارس است. کارل راجرز در این زمینه می نویسد: «روشن است که خلاقیت را نمی توان با فشار ایجاد کرد، بلکه باید به آن اجازه داد تا ظهور کند. همان گونه که زارع نمی تواند جوانه را از دانه بیرون بیاورد، اما می تواند شرایط مناسبی برای رشد دانه فراهم آورد. در مورد خلاقیت هم همین شرایط صادق است. باید زمینه ای مساعد برای رشد و توسعه خلاقیت فرزندان و دانش آموزان فراهم آورد. از جمله تجربیات من در روان شناسی این است که می توان با فراهم کردن امنیت روانی و آزادی، احتمال ظهور خلاقیت سازنده را افزایش داد.

فهرست منابع :

- اسدی، مریم (۱۳۹۸). مقایسه میزان بی انضباطی دانش آموزان خوشه های مختلف تشکیل شده بر اساس طرح وارده های شناختی ناسازگاری اولیه و عملکرد خانواده، دو فصلنامه راهبرد های شناختی در یادگیری.
- اکبری، سید حسین (۱۳۹۴)، مدیریت کلاس درس، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت و روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی-اجتماعی ۱-۱۲.
- بنی محسنی، حمیدرضا و پویا، نرگس (۱۳۹۸)، تأثیر محیط یادگیری بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی، دومین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان، <https://civilica.com/doc/>.
- باقری، سعید (۱۳۹۸)، نگاهی دوباره به تعلیم و تربیت اسلامی، انتشارات مدرسه.

حسین چاری ، مسعود ، خیر ، محمد (۱۳۸۱)، بررسی جو روانی - اجتماعی کلاس به عنوان یکی از مولفه های فرهنگ مدرسه ، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، دوره سوم .

جباری فر، تقی، زارعی، حسن و جهانگرد شرقی، محبوبه(۱۳۹۴). نگاهی بر نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، اولین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی و آسیب شناسی جامعه، حاجی فیروزجانی، محسن، (۱۳۹۸)، ارائه مدل ساختاری تأثیر ادراک دانش آموزان از محیط کلاس بر خودکارمدی تحصیلی و نگرش به علوم با میانجیگری ادراک از ارزیابی، دوره ۷، شماره ۳، صص ۲۰۹-۲۲۶

دهستانی اردکانی، محمد (۱۳۹۵)، نقش محیط یادگیری در میزان یادگیری دانش آموزان، اولین همایش ملی تازه های تعلیم و تربیت در نظام آموزشی ایران، اردکان، <https://civilica.com/doc> .

رضایی حبیب اله، بمانی نیکو(۱۳۹۴). نقش محیط یادگیری در ارتقای آموزش و معرفی ابزارهای اندازه گیری محیط یادگیری. توسعه‌ی آموزش جندی شاپور. ۱۳۹۵ [cited ۱۳۹۵]. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=284920> .

سروران، مهram ، (۱۳۹۴)، تأثیر معماری ارگانیک بر فضاهای آموزشی ، کنگره بین المللی پایداری در معماری و شهرسازی دبی. سیف، علی اکبر(۱۳۸۹). روانشناسی پرورشی، انتشارات تهران

صفری زاده، صغری و علیدادی، فرامرز(۱۳۹۹). بررسی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش

طاهری، ژاله. (۱۳۸۹). عوامل موثر در الگوی مناسب باورهای انگیزشی دانش آموزان دبیرستانی در شهر تهران. مجله اصول بهداشت روانی.

سعیدپور، مرضیه و زنگنه، حسین(۱۳۹۵). طراحی محیط های یادگیری زایشی حضوری و الکترونیکی، فناوری آموزش و یادگیری، سال دوم، شماره ۸

مروج نیا، زهرا و صفری نیا، مجید(۱۳۹۹). تأثیر میزان محیط یادگیری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دیرآموز شهر تهران، تعالی مشاوره و روان درمانی دوره نهم، شماره ۳۳

مردمی، کریم، محسنی، منصوره. (۱۳۹۴). توسعه محیط های یادگیری: ارتقاء یادگیری. معماری و شهرسازی ایران .